

Veckans växt v. 29 2010

Höstråg (*Secale cereale* L.)

Sedan en tid tillbaka står höstrågen och vajar, hög och vackert gröngrå. Men i år medför kanske den kalla vintern att det gamla talesättet "Om Erik ger ax, ger Olof kaka" inte kommer att hålla. Bondepraktikan bjuder nämligen att om rågen går i ax till 18 maj – Erik – så är den skördemogen till 29 juli – Olof. Fast, med moderna sorter kan man inte så noga veta trots att axgången åtminstone i mina hemtrakter i Västskåne dröjde till sista veckan i maj.

Rågen har följt oss människor under lång tid, men är en betydligt yngre kulturväxt än vetet. Osvald (1959) uppger att rågen sannolikt infördes söderifrån under järnåldern, som på våra breddgrader tog sin början kring 500-talet f Kr. Den tycks snabbt ha tagit över rollen som viktigaste spannmål från enkorns- och emmervete och var det dominerande sädeslaget under medeltiden. Det hänger säkerligen ihop med rågens fördragsamhet med olika jordar och att den är vinterhärdig. Surdegråbröd har ju dessutom en lång hållbarhet vilket säkert var en värdefull egenskap när förvaringsmöjligheterna var så mycket sämre.

Till skillnad från de andra sädeslagen är rågen som många av de vilda gräsen korspollinerad, vilket man kan se när den blommar. Då hänger ståndarna ut ur blommorna och pollenet far iväg i stora moln: rågen ryker. Det gör också att växtförädlingen av råg är extra utmanande.

Kring det förra sekelskiftet var rågarealen på topp i landet med c. 400 000 hektar, men dalade sedan snabbt allteftersom vetet blev mer populärt. Idag odlar vi knappt 30 000 hektar höstråg, särskilt i Skåne och i Mellansveriges slättbygder. I förhållande till hela arealen stråsäd är det dock försvinnande lite, bara 2,5%! En liten ökning av arealen har dock kunnat ses de senaste åren: ett

resultat av ökat hälsotänkande eller bara ett "gupp" i statistiken?

Vårråg odlades historiskt i Sverige och särskilt på Sydsvenska höglandet, men tycks idag ha försvunnit helt. "Midsommarråg" var höstråg som såddes på våren, skördades eller betades som grönfoder under sommaren och sedan skördades som mogen gröda året därpå.

Vi har en fantastiskt fin knäckebrödstradition i landet som till största delen är baserad på råg och den ska vi vara stolta över. För vad vore ett midsommarfirande utan en rejäl knäckebrödsmörgås med riktigt vällagrad god ost?

Text och bild: Jens Weibull

Litteratur: Osvald, H. (1959) Åkerns nyttoväxter

Länk: Trevligt om rågsurdegär